

O`zbekiston Respublikasi Bank-Moliya akademiyasi magistranti

Xayrulloev Feruzjon Ulug`bek o`g`li

ANNOTATSIYA: *Ushbu tezisdagi ichki audit tushunchasining izohi hamda uning bank sohasidagi tekshiruv natijalari va ularni taqdim etish masalalari to`g`risida ma`umotlar keltirilgan. Bugungi kundagi dolzarb holatlar o`rganilgan.*

KALIT SO`ZLAR: *Bank, resurs, audit, kredit, shartnoma, tijorat, moliya.*

KIRISH

Bank tizimidagi islohatlarning chuqurlashuvi moliyaviy resurslarni oqilona boshqarish usullari va vositalaridan kengroq foydalanish, tijorat banklar faoliyatini muvofiqlashtirishda esa bevosita va bilvosita nazorat vositalarini keng qo`llashni taqozo etadi. Shu bois, Markaziy bank tijorat banklari va ularning filiallari moliyaviy-xo`jalik faoliyatini vaqti-vaqti bilan muntazam nazorat qilib turishga katta e`tibor qaratmoqda. Tijorat banklari barqarorligini saqlashda tashqi va ichki audit xizmalari katta ahamiyat kasb etadi. Markaziy bankning ichki va tashqi auditni kuchaytirishga nisbatan qo`yayotgan qat`iy talablari moliya–kredit muassasalarining o`z zimmlariga yuklanayotgan vazifalarni sifatli va o`z vaqtida bajarilishini zaruriyat qilib qo`ymoqda.

Hozirgi kunda tijorat banklar faoliyatida ichki va tashqi auditni bir-biriga muvofiqlashtirishda ko`plab o`z yechimini topmagan muhim muammolar mavjudki, ular tijorat banklarida ichki va tashqi audit natijalariga, jumladan, auditorlik xulosalarining haqqoniyligiga, auditorlik tekshiruvlarning sifatiga, auditorlarning etik faoliyatiga, auditdan o`tayotgan tashkilot yoki bank faoliyatiga real baho berishimkoniyatiga salbiy jihatdan ta`sir etmoqda.

1. Tijorat banklarni tashqi auditdan o`tkazishda bank aktsiyadorlari va bank boshqaruvi o`rtasidagi ziddiyatlar.

Tijorat banklari yillik moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tashqi auditdan o'tkazishda eng muhim muammolardan biri bu bank boshqaruvi va aktsiyadorlari tomonidan bank moliyaviy ahvolini haqqqoniyligini aniqlashda manfaatlar to'qnashuvidir. Chunki, tashqi audit "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonunga ko'ra mustaqillik, xolislik, erkinlik tamoyillari asosida professional faoliyat bilan shug'ullanuvchi hamda aktsiyadorlar va bank boshqaruviga bo'sinmaydigan auditorlik tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi. Ko'pchilik hollarda bank boshqaruvi o'zining yillik foydasini yashirishga harakat qiladi. Chunki, bank foydasi kamaytirib ko'rsatilsa bank tamonidan davlat soliqlarini to'lash qisqaradi. Aksionerlar esa bankning yillik foydasini ko'proq bo'lishidan manfaatdordirlar. Bunda, bankning yillik foydasi qanchalik ko'p bo'lsa, aktsiyadorlar bank aktsiyalaridan oladigan dividendlari ham shunchalik ko'p bo'ladi. Ma'lumki, bank boshqaruvi audit tashkiloti bilan bankni tashqi auditdan o'tkazish to'g'risida shartnoma imzolaydi. Biroq, aktsiyadorlar yig'ilishida bir nechta auditorlik tashkilotlari tenderda e'lon qilinib, aktsiyadorlarga ma'qul tushgan auditorlik tashkilotigina tekshiruvga jalb etilishini yodda tutish lozim. Shuningdek, bu holat har doim ham amalga oshirilmaydi. Bu esa auditorlik tashkilotining ma'lum bir tomondan bank boshqaruviga buysunib qolishini anglatadi. Natijada, ma'lum darajada auditorlik tashkiloti bank boshqaruvining manfaatlarini himoya qilishga majbur bo'ladi.

2. Tijorat banklari tomonidan auditorlik tashkilotlarini tanlash imkonining chegaralanganligi.

Bizga ma'lumki, hozirgi kunda tijorat banklarni tashqi auditdan o'tkazish uchun O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan bank auditini o'tkazish huquqini beruvchi sertifikatga ega bo'lgan va amalda faoliyat ko'rsatayotgan auditorlik tashkilotlar 5 tani tashkil qiladi. Ulardan 3 tasi xorijiy auditorlik tashkilotlari, 2 tasi mahalliy auditorlik tashkilotlaridir. Bu esa tijorat banklarining tashqi audit tashkilotlarini tanlash imkoniyati cheklanganligidan dalolat beradi.

1. “O‘zbekiston Respublikasi bank tizimi” muallif: F.M.Mullajonov [va boshq.] F.M. Mullajonovning umumiy tahriri ostida. To‘ldirilgan ikkinchi nashri.T.: O‘zbekiston, 2011.-368 b.
2. SH.Z.Abdullaeva. Xalkaro valyuta-kredit munosobotlari. Darslik B.m.: T.: «IQTISOD-MOLIYA», 2006. - 576 b
3. Банковское дело: Управление и технология: Учѐб. Пособие для ВУЗов Под ред. Проф. А.Н. Товашева, Н. Юнитидана, 2005 г.
4. Белоглазова Г.Н. Банковское дело, 5-е изд., перераб. и доп. Учебник 2008. 320 ст. Фи.С.
5. <http://www.ahbor.uz> – (Axbop-Peyting reyting agentigi)
6. <http://www.bankir.uz> – (Bank axbopotlapi portali)
7. <http://www.bankingtech.com> – (Bank texnologiyalari)